

2/12

Politik i franska Kanada

SAMTAL med det franska Kanadas tre mest berömda politiker är inte alltför upplysande i sak, men de ger ett starkt intryck av särpräglade personligheter och attityder. Unionens premiärminister Louis St. Laurent: en älskvärd naturlighet, en strävan att göra alla rättvisa, att förmedla och försona, som gör att denne liberala ledare utomordentliga popularitet inom alla läger genast blir förstälilig. Quebecs premiärminister Maurice Duplessis, liksom St. Laurent ursprungligen advokat, besvarar alla frågor med lustigheter som inte förbinder till något och ändå antyder åsikter och anti-patier; han tar emot flankerad av två ministrar, som inte säger ett ord men taktfast skratrar åt chefsens repliker. Här möter den franskanadensiska nationalismen i helt annan potens: Duplessis är skapare av och härskare över Quebecs och franskanadensarnas speciella parti, Union nationale, och i hans regim finner många ett stänk av fascism och diktatur. Borgmästaren i Quebecs och Kanadas största stad Camillien Houde, vald som "oberoende" men i realiteten Duplessis medtävlare i nationalism, är demagogin med gemyt och utan hämningar. Han talar till mig ensam, med glans och kvickhet och ett slags raseri, som om jag vore tusen personer, och denna koloss på 130 kilo tycks varje ögonblick nära att explodera av temperament. Det viktigaste i Houdes politiska meritlista är att han under världskriget agiterade mot värnplikten och av detta skäl fick sitta fyra år i fängelse.

Motsättningen mellan St. Laurent och Duplessis, mellan liberaler och Union nationale i Quebec beror på en rad delvis tillfälliga faktorer. Union nationale bildades redan år 1936, i reaktion mot en liberal provinsregering, som åtminstone med viss rätt anklagades för oduglighet och korruption; många konservativa, även engelskspråkiga, har stött detta parti, främst därför att de konservativa saknar alla möjligheter att göra sig gällande i det franska Kanada. Men främst

Maurice Duplessis (över) och Camillien Houde.

är det den franska nationalismen som bär upp Union nationale. Quebec låter ännu så länge liberalerna företräda sina separata intressen i Ottawa, samtidigt som det mera extremt fransknationella partiet gång efter annan får majoritet vid provinsvalen — Union nationale har, väl att märka, aldrig framträtt vid de unionella valen. Skarpast markerades uppdelningen vid de båda senaste hållna valen. År 1948 valdes 82 representanter för Union nationale och 8 liberaler i provinsens lagstiftande församling; år 1949 fick liberalerna 64 av 73 platser inom Quebecs unionella representation. Som vanligt bidrar majoritetsvals-systemet till de starka utslagen; röstiffrorna 1948 var 780.000 för Union nationale och 540.000 för liberalerna, och Duplessis överväldigande majoritet i parlamentet sammanhänger med att landsbygden, där Union nationale är starkast, här som i de flesta kanadensiska provinser är överrepresenterad.

Duplessis och Union nationale begär inte att Quebec skall utträda ur unionen eller att Kanada skall utträda ur det

brittiska samväldet. Tvärtom: de förklarar sig hålla på både union, samväldet och Atlantpakt. Deras nationalism framträder främst i en propaganda som genom klagan över hot och angrepp, genom ursinniga reaktioner mot påstådda hot och angrepp inger känslan att man för att värja sig måste "hålla samman" och rent av också "hålla käft". Angriparna eller de tilltänkta förtryckarna är många: kommunismen och socialismen, USA, England, unionen, liberalerna, engelsmännen i Kanada. Vad som skall värjas är Quebecs självstyrelse, det franska Kanada, katolicismen, den speciella blandning av fri företagsamhet, statskontroll och socialreformism som anses anbefalld i de påvliga encyklikorna. På detta sätt skapas myten om en segt försvarad fästning, ett slags defensiv korstågsmentalitet. Duplessis rör sig med överlägsen skicklighet på dessa gränsmarker mellan praktisk politik och frälsningslära. Till

hans mest ryktbara grepp hör införandet av en särskild flagga för provinsen Quebec. Den påminner, som man förstår, inte om trikoloren; den består av ett vitt kors på blå botten samt de franska liljorna — bourbonernas symbol.

Union nationale har, enligt samstämmiga uppgifter, utträtt åtskilligt positivt, särskilt inom skolväsendet och sjukvården. Denna inriktning på sociala förbättringar strider inte mot de drag i regimen som kommer motståndarna att tala om fascism och diktaturtendenser. Duplessis har en dominerande position, han identifieras med partiet på ett sätt som för tanken på nazism och kommunism. Opposition är inte förbjuden eller ens avsevärt beskuren, men det påstås allmänt att regimen i skilda hänseenden gynnar sina vänner och motarbetar sina fiender med metoder som är lika effektiva som svåråtkomliga — påtryckningar i samband med anslag och tillstånd av skilda slag, en differentiering som stundom överskrider gränsen för korruption. Strejkrätten är begränsad, om också inte upphävd. Det mest påtagliga uttrycket för det illiberala i regimen är den beryktade "hängläslagen" (padlock law), som praktiskt taget innebär inte bara kommunistförbud, utan även möjlighet till godtyckliga ingripanden i övrigt: all publicering och distribution av "kommunistisk eller bolsjevisk propaganda" är förbjuden, och varje husägare kan bestraffas om han tillåter någon form av dylik propaganda i sin egendom.

Union nationale representerar trots allt inte den mest extrema franska nationalismen. Partiet Bloc-populaire, som vid senare val fått omkring 100.000 röster, är på en gång vagt socialistiskt och fransknationellt. Inom denna och andra grupper framförs mer eller mindre klart krav på en utbrytning ur unionen, upprättande av en franskanadensisk stat. Den lilla men särskilt bland prästerna och landsbygdens överklass lästa tidningen Le Devoir i Montreal attackerar Duplessis med samma medel som Duplessis använt mot liberalerna: regimen anklagas för undfallenhet mot unionen, England och USA, och ett slags tredje ståndpunkt förkunnas i katolsk och fransknationell inramning.

Inför denna konkurrens i nationell självhävdelse uppstår frågan om den taktik och de mål som skall bli framtidens. Sedan sextio år har det franska Kanada inom unionen bevakat

sina intressen genom det liberala partiet. Union nationale och dess medtävlare pekar på en annan möjlighet: att framträda som ett tredje unionellt parti, som söker bli tungan på vägen och därmed ge det franska Kanada än större makt. Och i samband därmed skymtar också mer omfattande krav än de hittills framförda: utvidgad självstyrelse eller rent av separation. Skall Quebec i kanadensisk politik bli vad Irland varit i brittisk politik?

Den nationella och religiösa bakgrunden till dessa politiska problem skall behandlas i en avslutande artikel.

HERBERT TINGSTEN

(Föregående artiklar om Kanada var införda den 7/11, 11/11, 14/11, 24/11, 27/11 och 30/11.)